

Az agrár-környezetgazdálkodási programban sokan kötelezték magukat talajoltó készítmények használatára – számunkra nem kérdés az alkalmazásuk. De az, hogy melyiket válasszák, és miként vessék be, nekik sem mindegy. Mást tudnak ugyanis a baktériumok, az algák és a gombák, és egészen máskor kell alkalmazni őket.

Baktérium, gomba, alga

Melyik talajoltót h

A mikroorganizmusokat is tartalmazó anyagok mezőgazdasági felhasználása a földművelés kialakulásával közel egyidős gyakorlat. Hiszen már az állati trágyákkal is megtörtént a szerves anyagok és az őket bontani képes mikroorganizmusok bevitel. A talajnak mint „feltételelesen megújuló energiaforrásnak” a termékenysége – egy adott növénytermesztési időszak után – megújításra szorul. A „termő” közeg azoknak a fizikai, kémiai és biológiai tulajdonságoknak a helyszíne, amelyek élővé, önálló, összetett rendszerré és ezáltal termővé teszik. De hogyan lehet a talajok (mikro)biológiai állapotát és ezáltal a termékenységét is javítani? Akad-e egyáltalán összefüggés az ún. biotrágyák, baktériumtrágyák alkalmazása és a termékenység között? Melyik terméket részesítsük előnyben és miért?

Mi lehet a haszna?

A növénytermesztés szempontjából optimális, megfelelő talajbiológiai állapothoz sok-sok szervezet (organizmus) szoros és nélkülözhetetlen együttműködése vezet el, legalábbis erre kellene jobban figyelni. Az organikus gazdálkodás ennek a teljes rendszernek a felépítésére, megtartására törekszik. Viszont az intenzív mezőgazdaság leginkább csak a mikrobiológiai folyamatokat veszi igénybe. És erre sarkallnak az agrártámogatások is, amikor a „baktériumtrágyák” felhasználását szorgalmazzák.

A táblázatunkban részletesen felsorolt mikroorganizmusokat az úgynevezett terménynövelő osztályba sorolják, amikor a kereskedelembe kerülnek. Mindegyiknek van hatása a talajra, de másképp. Az egyik csoport inkább a növény tápelem-el-

látottságát javítja (biotrágyahatás). A másik a talajeredetű kórokozók kártételének csökkentésére hivatott (biopeszticidhatás). A harmadik pedig a talajszerkezetet javítja (talajkondicionáló hatás). A kereskedelemben kapható termékeken azonban nem tüntetik fel, hogy **melyik csoport mire jó**, annak ellenére sem, hogy nem lehet mindegyiktől ugyanazokat a pozitív gondolt hatásokat elvárni.

Algát a homokra

A mikrobiális oltóanyagokban található parányi élőlények többsége szerves anyagok nélkül nem életképes egyetlen talajban sem. Csak nagyon kevés olyan szervezet van, amelyik szerves anyagokból (a levegő szén-dioxidjából, a felvehető vízből és a napsugárzásból) saját testét felépítő anyagokat önálló

(autotróf) módon élő tud állítani. Közéjük tartoznak a talajokban, kőzetek, ásványok felületén közismerten elsődleges, úttörő szervezetek, az algák és a cianobaktériumok. Ezek testi maradványait élük fel később a talajképződés során a másodlagos mikroszervezetek: a baktériumok és gombák.

Ennek megfelelően a nagyon sovány (homokos) talajok tápanyag-szolgáltató képességének javulását lehet elvárni az algakészítményektől. Ezek a „**pionír**” **szervezetek** elpusztult testtömegükkel felvehető szerves anyagot jelentenek később a baktériumoknak. Továbbá hormonanyagaiknak köszönhetően a növényi növekedésre is kedvező hatásúak lehetnek. Így ezeknél a készítményeknél nem is lényeges, hogy élő állapotban legyenek bennük az algák. Sokszor csak elroncsolt testtömegüket javasolják nem csak a talajokba, de a növények zöld felületére is kipróbálni.

Ezzel a fotoszintézis fokozását, a növényvédelmet, a szárazság- és környezeti **stressztűrést** lehet megcélozni. Fontos, hogy tudjuk, mikor és miért van rájuk szükség. A növény **kezdeti fejlődésénél** például kiváltható velük pozitív hatás, viszont a vegetációs időszak közepétől kezdve már aligha várhatunk csodát. Továbbá a megelőzésre kell tenni a hangsúlyt a levélfertőzések esetén is. Gyógyítani már nemigen lehet agakkal.

Baktériumot intenzív gazdaságba

A „baktériumtrágyákban” található élőlények jelentik a további kereskedelmi termékek alapját. Az ezekben található mikrobáknak is megvan az életszükségletük. A talajba kerülve a tápanyaghiány jelenti számukra a legnagyobb gondot. Már a flakonban vagy tartályban sem szabad éheztetni őket, a készítményt minél előbb fel kell használni! A kijuttatást követően életfeltételeiket a talajban kell, hogy megtalálják ezek a mikroorganizmusok.

Más élőlények anyagcseretermékere vannak utalva a baktériumok, tehát ún. heterotróf élőlények. Ha **táplálékhoz jutnak**, tovább élnek, másrészt elpusztulnak, testükkel kissé dúsítva a talajt. A növény így vagy úgy, de mindenképpen profitál ebből a folyamatból, és ezért képes áldozatot is hozni. A gyökér növekedése során a csúcsi részen a mikrobákat odavonzó „csalanyagokat” – cukrokat, aminosavakat – választ ki. Ez táplálja a mikroorganizmusokat, amelyek akár aktívan, akár passzívan, de hozzájárulnak ahhoz, hogy a növényi tápelemek felvehetővé váljanak. A gyökérrendszerben ezért már „helyből” 10-szer, 100-szor több mikroorganizmus lehet jelen annál, mint amit bejuttatunk a talajba.

A baktériumok légzése során gyenge savak képződnek. Ezek pedig **oldatba viszik** a növény által is felvehető táp-

A TALAJ-MIKROORGANIZMUSOK HATÁSA

Mikroszervezetek	Talajtani folyamatok	Eredmény
Tápanyag-szolgáltatás, biotrágyahatás		
Talajalgák	Szerves anyagok előállítás napenergia segítségével	Megindul talajélet és mikrobiális aktivitás, zöldebb növények
Baktériumok, mikroszkopikus gombák	Szerves anyagok bontása, felvehető elemek a növényeknek, biológiai nitrogénkötés	Az N, P, K műtrágyák helyettesítése, kiváltása, talajsavanyodás mérséklése, humuszképződés
Növényvédelem, biopeszticidhatás		
Növénynövekedést serkentő baktériumok, sugárgombák, egyes fonalas és mikorrhiza gombanemzetségek	Biokontroll tulajdonság, antagonista képesség, gyors szaporodás, vaskelátképzés	Az elemarányok javulása, egészségesebb talaj és növény. Peszticidek kiváltása, növényvédő hatás
Talajjavító és -kondicionáló hatás		
Nyálkaképző és fonalagombák, baktériumok	Aggregátumképződés, stabilizálódás	Jobb talajszerkezet, jobb levegőzöttség, a víztartó képesség javulása
Szimbionta baktériumok és mikorrhiza gombák	Víz- és elemfelvételi folyamatok optimalizálása	Műtrágyák kiváltása, mélyebb talajfeltárás, nagyobb gyökér és hajtás, nagyobb termés

Kötött közegben

Urbán Zsombor Tiszaderzszen utoljára tíz évvel ezelőtt próbálkozott talajbaktériumokkal, de akkor nem maradt meg a technológia mellett. Az eltelt időben azonban sok minden változott a készítmények terén és a saját gazdaságában is. Nagyjából egy évtizede nem is nagyon forgatja a kötött és vízállásos talajt: lazítással és sok mulcs hagyásával próbálja mind a növények, mind a gépek szempontjából kezelhetővé tenni a földet. A szármaradványok tavasszal már nem okoznak gondot a kombinátornak és a boronának sem. A sok **kukorica- és napraforgószár** akár növény-egészségügyi problémát is jelenthetne – ha hagyná, hogy a fuzárium vagy a fehérpenész felüsse a fejét. De ezt ő nem engedheti meg magának.

„Lesz zöldugar és pillangós is, mert bekerültem az AKG-ba, és újra elő kell venni a baktériumtrágyákat is” – vallja be a fiatalember a több száz literes tartály érkezésének okát. Mivel nincs forgatás, a szerves anyagok a talaj felső 10 centiméteres rétegében halmozódtak fel, ahol a talajtulajdonságok miatt gyakran levegőtlen, vízzel telített a közeg. Ezt a legtöbb baktériumkészítmény sem tolerálja, ám léteznek speciálisan ezt a helyzetet kedvelő törzsek is. Biró Borbála táblázata alapján a víznyomásos részekben a levegőtlen, **oxigén nélkül is életképes** baktériumok tudnak csak megélni. Ezeket a talajt porózussá tevő, a növényi gyökereket oxigénnel ellátó szerves **ásványi anyagok talajba keverésével** segíthetjük. Urbán Zsombor még nincs felkészülve rá, hogy a tárcsázással egy menetben az oltóanyag talajba juttatását is elvégezze, de megoldható ez másként is. A száraz és meleg szeptemberi időjárás nem hagyott más választási lehetőséget, mint alkonyatkor kipermetezni, majd **sötétben betárcsázni** a készítményt, amelyre 80 hektárnyi kukoricatarló bontása vár.

elemeket. Továbbá **enzimeket** választanak ki, amikkel bonthatóvá teszik a talajba került, elhalt növényi maradványokat. Ilyen bontásra szinte minden mikroorganizmus képes. A tápanyagfeltárás a talaj felső (0–20 cm-es) ré-

tegében a legnagyobb mértékű. A lebontás gyorsasága arányos a talajban található mikroorganizmusok mennyiségével, a fajok számával, az adott talaj termékenységével, minőségével, vagyis **helyileg nagyon eltérő**.

Mikor lehet szükség a kívülről bevitt baktériumokra? Az előzőekből következik, hogy „nem ideális” körülmények között. Például akkor, amikor egy szezonban több kultúra követi egymást, és a talaj felvehető táp-

TALAJBAKTÉRIUMOK LEGISMERTEBB ÖSSZETEVŐI ÉS HATÁSUK

Baktérium-komponens	Kedvező tulajdonság	Élőhely	Ajánlott kultúra	Hatás
Azotobacter és Cyanobaktérium	A légköri nitrogén biológiai megkötése	A növénymentes talajban vagy a talajfelszínen	Bármilyen talaj és növény	0-5 kg / ha N ₂ -termelés évente
Azospirillum, Herbaspirillum		Asszociatív módon a gyökérbelsőben	Egyszikűek: gabonafélék, köles, kukorica...	5-30 kg / ha N ₂ -termelés évente
Rhizobium, Bradyrhizobium, Synorhizobium*		Jól látható gyökérgümőkben	Pillangósok, lucerna, borsó, here, bab, szója...	30-250 kg / ha N ₂ -termelés évente
Bacillus subtilis, B. megaterium	A foszfor felvehetőségének javítása	Talajban és a gyökér mellett	Bármilyen növény	Foszforfeltárás
Pseudomonas fluorescens, P. putida*	Vaskelátképzés, antagonizmus, gyors szaporodóképesség	A közvetlen gyökérfelszínen, a rhizoplánban	Bármilyen növény	Növényi kórokozók távoltartása
Flavobacterium, Arthrobacter	Hormontermelő baktériumok	Gyökérbelsőben, gyökérfelszínen	Elsősorban egyszikű növények	Növényi hormonok: auxinok, gibberellinek, citokininek
Thiobacillus ferrooxidans, T. thiooxidans	Talajsavanyítás, mikroelem-felvétel javítása	Főleg kötött, levegőtlen talajban	Bármilyen gazdanövény	Savképzés, talajjavítás

* A peszticideket, xenobiotikumokat lebontó, ártalmatlanító hatásuk is ismert.

anyagai elfognak. Vagy ha elhordjuk a szalmát, a termést és az egyéb növényi maradványokat a területről. Így ott csak nehezen bontható ásványi anyagok, erősen humifikálódott szerves anyagok maradnak. Vagy ha az ekként **kiszarolt talajban** túl lassú lenne a szárbontás az elromlott elemarányok miatt. Azaz akkor, ha „kimerült” az adott terület eredeti, őshonos szervezetekkel alátámasztott tápelemfeltáró képessége.

A baktériumtrágyáknak ugyanis leginkább a lebontó, **tápanyag-mobilizáló** képességüket hasznosítjuk. A javuló talajélet a termőréteg szerkezetére is előnyösen hat. Ám ezt csak többéves alkalmazás után, helyes agrotechnika mellett érzékelhetjük – általában a traktorok gázolajfogyasztásának a csökkenésében is. Ha odafigyelünk arra, hogy szerves anyaggal jól ellátott, levegőzött talajunk legyen, ahol a vízellátás is optimális – és a talajmintavételek igazolják a gyors lebontóképességet –, akkor nincs is szükség kívülről bevitt további baktériumokra.

Gombát agrotechnikai bakikra

Általában kétféle célt szolgálnak a gombákat is tartalmazó oltóanyagok. Az egyik típus olyan fonalas mikroszkopikus gombákat tartalmaz, amelyeknek akad valamilyen **növényvédő** (biokontroll) tulajdonságuk. Ezek hatásmódja lehet a gyorsabb szaporodás, ami kiszorítja a másik (patogén, kórokozó) gombát. Vagy tápanyagot von el előle, így az nem lesz képes megélni, és elpusztul. Mikor lehet szükség rá, hogy a talajeredetű fehér- és szürkepenészt vagy a **fuzáriumot** kelljen kiszorítani? Akkor, ha nem figyeltünk a **vetésforgóra** (pl. napraforgó jön túl sűrűn egymás után), vagy ha egy esős évszám meleg is, ami általában kedvez a gombafertőzéseknek.

Mulcshagyó talajművelésnél a sok szármadaradvány is támogatja a gombafertőzést. Ekkor a növényi részeket a talajba jobban bekeverő, forgókerekes ekével előzhetjük meg a túlzott elszaporodásukat. Ha sosem alkalmazunk forgatást (csak lazítunk), az

Kukorica szármadaradvány?

**Eltüntetni
gyerekjáték!**

NATUR **micro**

KOMPLEX BAKTÉRIUMTRÁGYA
TALAJKONDITIONÁLÁSHOZ, SZÁRBONTÁSHOZ

Urbán Zsombor a mulcshagyó, lazításos művelés mellé talajbaktériumokat is rendelt

zal támogatjuk a talajéletet. Ha mégis gond akadna a bomlással, úgy szükség lehet a talajba juttatott agresszív, **hiperparazita** gombákra. Ilyen a *Coniothyrium minitans* (Azoter, Öko-ni, Contans WG) vagy a *Trichoderma harzianum* (NaturMicro, Trifender, TrichoMax...). Ezek inkább szezonon kívüli használatra javasolhatók. Hatásukra egészségesebb, a kórokozókat elnyomni képes, ún. szupresszív talajok jöhetnek létre.

A talajok mellett a levélterületre permetezhető **élesztőgombás** készítmények is vannak már. Ezek kiegészítő tápanyagot jelenthetnek a növény számára, és szintén antagonista képességük alapján fejthetik ki a hatásukat.

Bár a forgalmazott termékek elsősoró többsége a gombák biopeszticid hatására koncentrálnak, akadnak kivételek. A növényvel szoros kapcsolatban (szimbiózisban) élő **mikorrhiza** gombák a növényegészség (fitness) javításával fejtik ki hasznos tevékenységüket. Ezeket nagyon körültekintően kell alkalmazni. Gyenge, csenevész,

saját magát is alig ellátó növénynél a szimbiota bizony a növény kárára is építheti a testét. Ez tapasztalható például fiatal szőlőültetvényeknél, ha rossz a talaj. Ilyenkor a mikorrhizás gombaoltás hatását lehet, hogy csak évek alatt tudja kiheverni a növény.

Az ideális koktél

Egy vagy több, de átlagosan három mikroba törzset tartalmazó termékek a baktériumtrágyák. Ezek egyik típusa rendszerint egy **nitrogénkötő** baktérium, ami háromféle is lehet: szabadon élő (*Azotobacter*), egyszikű növényekkel szövetségben élő (*Azospirillum*) vagy a pillangósokkal együtt élő (*Rhizobium*) faj. Akadnak közöttük általános túlélők és kizárólag csak egy adott növényvel együttműködni képes specifikus is.

A másik mikroba általában a talajból nehezen felvehető **foszfort képes mobilizálni**, oldatba vinni. Ilyenek például a *Bacillus* nemzetség tagjai is. Ezeknek a baktériumoknak előnye lehet még, hogy sokáig képesek a talaj-

ban megmaradni, mivel a kedvezőtlen körülmények hatására sem pusztulnak el. Ugyanis a vastag spóráikból később ismét életre kelhetnek. A téli időszakot követően – vagy a szárazság utáni eső hatására – ezek a mikroorganizmerek nyújthatják a leggyorsabb segítséget a növények számára. Erre főleg tavasszal, a növény **gyökeresedésekor van szükség**, hiszen a foszfor ezt a folyamatot erősen javítja. Az a növény, amelyik a foszforhoz hozzájutva erősebb gyökereket fejleszt, később is jobban átvészeleti a környezeti stresszt, például a szárazságot.

A termékekben található harmadik mikroorganizmus rendszerint egy olyan baktériumtörzs, amelyik a nehezen bontható **cellulóz feltárására** is alkalmas. A talajokban ezekre leginkább a nagy szén- és rosttartalmú anyagok hasznosítása során van igen nagy szükség (például az ismert és „rettegett” pentozánhatás elkerülése érdekében). Sovány indok, hogy sokan ettől való „félelmükben” adják el a szalmát az égetőműveknek, amire pedig a talajban lenne igen nagy szükség. Így a szalmáért kapott árat évek múlva kell majd többszörösen megfizetni.

Ismertek olyan piaci termékek is, amelyek megpróbálják a talaj sokféle funkcióját utánozni. Az egyik termékcsalád kezdetben 80-féle (!) mikroba törzset szerepeltetett az összetételben. Ezek közül legnagyobb mennyiségben **tejsavbaktériumot**, amely a savtermelés révén valóban oldhatja a talajok ásványi anyagait. Az ilyen termékeknel a tartós alkalmazásra különösen figyelni kell, hiszen a folyamatos és igen intenzív szervesanyag-bontás hosszabb távon akár ki is merítheti a talajt.

A legjobb megoldás azonban nem a **talajélet** mesterséges utánzása, hanem annak fenntartása eredeti közegében. A hektáronként kiadott 1–10 liter oltóanyag – akárhány törzset vagy fajt tartalmaz – csak a töredéke a természetes módon kialakítható mikrobiális közösségnek. Érdemes tehát példaként megfigyelni az adott területen egy természetes füves társulás talaját – annak színét, morzsalékosságát, levegőzöttségét és szervesanyag-tartalmát –, mert ez a legjobb, ami elérhető az adott talajtípuson. Egy művelt talaj színe és élővilága nyilván nehezen lesz ilyen, de elméleti célként nyugodtan lebeghet a szemünk előtt.

■ **Biró Borbála**,
az MTA doktora, egyetemi tanár